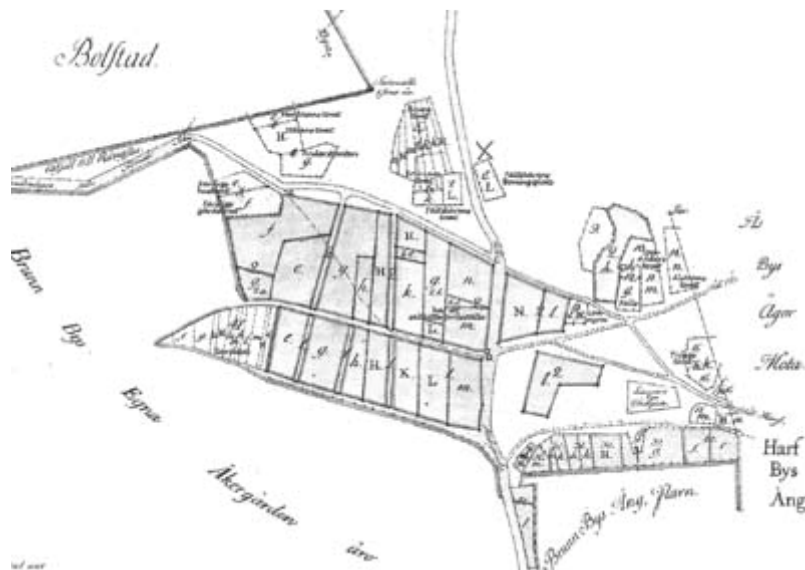

När lades gruvhålet igen?

Utdrag ur Gästriklands Tidning 9 december 2005

1794. Delning av gårdstomter inom Brunns by år 1794. Ingen notis finns om silvergruvan, men platsen har Elise Hovanta markerat med ett rött kryss. På kartan har hon även skrivit in en del av de tomtnamn som finns i kartprotokollet. Kartan finns på Lantmäteriets forskningsarkiv i Gävle.

Brunns Silfvergrufva skall ha blivit igenlagd någon gång i mitten eller slutet av 1800-talet berättas det. En av nyckelfigurerna här är Karl-Erik Forslunds i Hedesunda morfar som skall ha varit med om att lägga igen gruvan. Jag har med hjälp av nu levande släktingar tagit reda på vem denne var. Han hette Jonas Jonsson Lundgren, var född 1842 och dog 1929. Om vi leker med tanken att han var en liten pojke som satt med på hästvagnen när han pappa eller farfar körde grus till gruvhålet kan det ha varit i åren runt 1850. Om han själv var med och skottade i grus och sand bör han ha varit yngling eller vuxen och då bör det ha skett mellan åren 1857 och 1929. Nu tror jag knappast att en 87-årig gubbe ägnar sig åt körslor, så så sent som 1929 kan det inte varit, men väl kanske i åren runt 1900. Närmare än så kommer vi inte med denna upplysning än att om Lundgren varit med så bör det skett mellan 1850 och 1900. Till saken hör att under någon period på 1800-talet skall Lundgrens släkt ha ägt marken som gruvan ligger på.

Kanske var en anledning till varför gruvan lades igen, att det var farligt att ha ett öppet hål mitt i byn. Kanske var anledningen att släkten behövde den lilla markplätten med hålet till nåt bättre.

En annan av nyckelfigurerna i traditionen omkring själva igenläggandet är trumslagare Olof Kihlström. Enligt uppgift skall han ha varit den som lät plantera en ek på den med bjälkar och jord igenlagda gruvan. Det skulle alltså kunnat ske kanske kort efter det att hålet täckts, troligen mellan 1850 och 1900.

Låt oss titta lite närmare på vem denne soldat egentligen var. En granskning i kyrkobokföringen visade att det inte fanns bara en, utan två Olof Kihlström, far och son som båda var trumslagare vid Helsinges regemente. Vem av dem kunde det vara som planterade eken och på vems initiativ? Ännu idag vet jag inte vem och varför.

Olof Olsson Kihlström d ä föddes 1798 i en torpstuga i Rångsta. Han blev soldat nr 62, som frivillig trumslagare i december 1813 och blev då raskt inkastad i fälttåget mot Norge 1813-14. (Här har de båda släktforskarna Åke Pettersson och Tore Larsson hjälpt mig med uppgifter om hans soldattjänstetid.) Som soldat nr 62 skrevs han in den 15 augusti 1815 och uppges vara 159 cm lång. Han blev kvar på posten i 40 år och fick avsked den 21 juni 1853. Enligt läkarintyget hade han blivit lam men skött sin tjänst utmärkt väl. Med hustrun Stina Olsdotter får han (minst) sju barn och familjen är bosatta i Rångsta mellan

1825 och 1843, men sedan i Brunn. Olof Kihlström d ä dör 1865.

Ett av soldatparets barn var Olof Kihlström d y, som föds 1827 i soldatstugan i Rångsta. När denne Olof d y blir soldat vet jag inte, men jag skulle gissa att det sker när fadern får avsked 1853. Då skulle Olof ha varit 26 år. Han har nr 51 i soldatlängden. Olof Kihlström tar en hustru 1853, Maria Sofia Mobäck som är född i Stockholm 1826. De år jag hittills hunnit följa paret genom handlingarna, främst husförhörslängderna, bor de i Brunn nr 7. Jag tror inte de fick några barn och Olof d y dör i november 1897 av en hjärnblödning. Men innan detta sker, så berättar husförhörslängderna att Maria Sofia Mobäck flyttar till "Ladugårdslände" (i Stockholm) redan 1888. Skulle den då 62-åriga hustrun verkligen ha lämnat sin man på ålderns höst efter 35 år äktenskap? Blev längtan till Stockholm så stor?

Vem av dessa trumslagare var det som planterade eken? Den äldre som föddes 1798 och dog 1865 eller den yngre som föddes 1827 och dog 1897? Eken måste ha planterats någon gång tidigast kanske 1805, då Olof d ä var 7 år gammal, och 1897 då Olof d y dog 70 år gammal. Men eftersom även ovan beskrivne Lundgren har sin hand i berättelsen, så måste planteringen ha skett mellan 1850 och 1897.

Detta är förutsättningarna för den fortsatta forskningen om när, av vem och hur gruvan lades igen. Om det nu stämmer, som sägnerna omtalar, att det var soldat Kihlström som slutligen planterade eken på gruvöppningen efter att först ha lagt stockar över hålet. Men envisa sägner brukar vara sanna.

En idé jag har är att den gamla Hedesunda kommun har tyckt att gruvhålet var farligt och givit direktiv om att den skulle läggas igen. 1862 tillkom kommunallagen som bestämde att kommuner skulle ta över de gemensamma angelägenheter som socknen tidigare skött. Därför efterträddes sockenstämman av kommunalstämman, och sockenstämmoprotokollen av kommunalstämmans protokoll. I Stadsarkivet i Gävle finns bevarade stämmoprotokoll från 1867 gällande Hedesunda kommun.

Så jag satte mig att läsa kommunalstämmoprotokollen från 1867 fram till 1897; utan att hitta en endaste anteckning om silvergruvan! Men jag hittar mycket annat som var intressant. I protokollen kan man följa ärenden om när man t ex skulle avskeda den gamla odugliga barnmorskan och tillsätta en ny, bygga en ny stuga till barnmorskan, om elände med tiggare som strök omkring, om ungdomens fylleri och slagsmål, om byggandet av bro över Ön m m. Nu hör till saken att de första årens protokoll från 1862-66 är förlorade och där kommer jag inte åt handlingarna.

Det negativa resultatet gav mig nya frågor. Hade kanske inte kommunen något alls med gruvans igenläggande att göra? Om igenläggandet inte kostade något av kommunens pengar så var det alls inget som togs upp i kommunalstämman. Var igenläggandet av gruvan en eller ett par enskilda personers angelägenhet? Eller skedde igenläggandet före 1866?

Så då var det bara att ge sig på sockenstämmoprotokollen. Dessa handlingar tillhörde kyrkan och originalen finns numera på Landsarkivet i Härnösand. Som tur är finns en del av dessa mikrofilmade och överförda även till mikrokort. Stadsarkivet i Gävle hade i sin ägo mikrokort från Hedesunda sockenstämma från 1853 och framåt, men det finns betydligt äldre handlingar också. Denna läsning har jag börjat med men ännu inte hunnit med mera än de första ett och ett halvt åren, d v s 1953 och halva 1954. Under dessa år: inget om gruvan!

Forskningen fortsätter!
Elise Hovanta, doktorand arkeologi